

U dvadeset i peto godišće . . .

Dr. Fran Barac.

I. »Bogoslovska Smotra ulazi s ovim sveskom u dvadeset i petu godinu.

Od god. 1849. do god. 1909. iznose profesori bogoslovsčkoga fakulteta svoje znanstvene studije u zagrebačkom glasilu »Katolički List« zajedno sa ostalim bogoslovsčkim i filozofskim književnim radom, većinom, diecezanskoga klera.

Već od otvorenja hrvatskoga sveučilišta g. 1874. razmišlja se i raspravlja o zasebnom bogoslovsčkom časopisu. O dvadeset i petoj godišnjici sveučilišta g. 1898. sastavljaju profesori bogoslovsčkoga fakulteta potpuno izrađeni program za časopis teološkoga i filozofskoga pravca. Pozivaju i kolege sa ostalih biskupijskih bogoslovsčkih učilišta u Hrvatskoj da se zajedničkim radom svih naših stručnjaka osnuje željena revija. Godine 1908. pretresa opet profesorski zbor bogoslov. fakulteta ovaj svoj nerješeni problem i izrađuje potanku osnovu rada. Kad i taj korak nije uspio, a opet da stvar ne propadne, rješio se tadašnji urednik Katoličkoga Lista Dr. Josip Pazman, sveuč. profesor moralnoga bogoslovlja, da proširi »Katolički List«. Dobro je zamislio da to provede na taj način, što će »Bogoslovska Smotra« izlaziti prema izrađenoj osnovi od 1908. pored Katoličkoga Lista, kao integralni njegov dio u obliku njegova »Priloga«, i bez odgovornosti profesorskog zbora bogosl. fakulteta, a sve uz istu dosadašnju pretplatu Katoličkoga Lista od deset kruna.

Doista smiono djelo poduzetnoga pokretača »Bogoslovske Smotre« Dra Josipa Pazmana — uspelo je. »Bogoslovska Smotra« svezak prvi osvanuo je na Josipovo 1910. U »Predgovoru« se spominju netom izbrajane poznate činjenice neuspjelih pokušaja, a onda se iznosi i razlog zašto se ipak usudilo samo uredništvo »Katol. Lista« izdavati ovaj časopis. »Ali onaj oduševljeni odziv hrvatskoga dušobrižnoga klera, darežljivih prinosnika svote »za proširenje Kat. Lista«, koji je listom — uz neznatne iznimke — izjavio za smotru, pa ona lijepa kita mladih pregalaca, spremnih na žrtve, željnih

rada, što se okupila oko uredništva »Kat. Lista« — sokoli nas i nuka, da se odvažimo na mučni ovaj posao. Nikomu draže od nas da se »Bogoslovska Smotra« izdaje u ime bogoslovskega fakulteta, ali kad to ne može da bude, držasmo i držimo, da se ne smije s izdavanjem »Bogoslovske Smotre« dulje otežati.« Prvi su urednici: dr. Josip Pazman, urednik »Katol. Lista« i dr. Edgar J. Leopold. Časopis izlazi svaka tri mjeseca u obimu od šest i pol štampanih araka.

Raznovrsni i stvarni stručni sadržaj »Bogoslovske Smotre« I. (1910.) i II. godišta (1911.) utvrdio je činjenicu da u nas doista ima sposobnih radnika za pravu reviju ove vrste. Valovi modernizma na zapadu i jugu Evrope odjekivali su i u centru Hrvatske i na žalovima našega mora. Javne i podzemne struje prenosile su k nama izdanke burnoga evropskoga vrijetla, koje je sistematski spremalo antiteističke i amoralne poglede na svijet i život. Brojni radnici hrvatskoga klera našli se u moru novih problema. I, treba priznati, prionuli su revno uz posao.

Trebalo je još samo da se osigura i učvrsti financijska baza »Bogoslovske Smotre«. Jer uz »Katol. List« nije mogla da trajno izlazi u tolikom opsegu uz jedinu pretplatu od deset kruna za oba časopisa. Hvala i čast preuzvišenom gosp. Dr. A. Baueru, bivšem zaslužnom profesoru bogoslovskega fakulteta: i to je teško pitanje riješeno.

II. Dr. A. Bauer postavši koadjutorom zauzeo se, pored svih brojnih briga, živo i za »Bogoslovske Smotre«, o kojoj je kao profesor toliko raspravljao i u glavnom izradio joj i osnovu sa kolegama i napose sa Dr. Josipom Pazmanom g. 1908. Njegovom potporom i njegovim nastojanjem primila je »Bogoslovska Smotra« od Preuzvišenoga gosp. Nadbiskupa dra Jurja Posilović mecenatski dar. Pripomogao je i prečasni prvostolni Kaptol zagrebački — i »Bogoslovske Smotre« postavljen je čvrst financijski temelj.

Kako se eto već u dva izašla godišta našlo na okupu i kolo revnih radnika oko ove revije: bile su »uklonjene sve prepreke, što su do jake bile na putu davnoj želji profesorskoga zbora izdavati periodički bogoslovski časopis«. Tako napokon saopćuje »Uredništvo za profesorski zbor bogoslovskega fakulteta« I. III. 1912. u uvodu za II. godište: »Ovo godište i svezak »Bogoslovske Smotre« preuzima uredništvo profesorskoga zbora bogoslovskega fakulteta u kralj. sveučilištu Franjo Josipa I.«

Pored već spomenutoga, kaže se u ovom saopćenju, da je »profesorski zbor izabrao za odgovorne urednike članove svoga zbora: Dra Josipa Pazmana i Dra Frana Barca. Urednici će voditi časopis svjetujući se prema potrebi ili sa cijelim zborom ili sa pojedinim stručnjacima zbora. Kolegijalni bogoslovski zborovi svjetovnog i redovnog

klera u Hrvatskoj, Slavoniji, Bosni, Hercegovini, Dalmaciji i Istri zamoljeni su, da se uhvate u bratsko naše kolo i da ko zajedničari rade u »Bogoslovskoj Smotri«... »Ponavljamo svoju molbu i javno, a tom prigodom molimo i sve dojakošnje suradnike i pretplatnike, i svu ostalu gg. svećenike i svjetovnjake latinskoga i grčkoga obreda u svim zemljama, gdje god nastavaju Hrvati, da bi se svim marom zauzeli s nama i podupirali »Bogoslovsku Smotru« kako suradnjom tako pretplatom«... »Pravac je našem bogoslovskom časopisu znanstven i praktično informativan. Cilj mu je: istina. Provođi: velikani katoličke bogoslovske znanosti u prošlosti i sadašnjosti. Pomagala: pored stručnih izvora sve sigurne tekovine znanosti prirodnih, historijskih, filozofskih i t. d. Vrhovni autoritet: nepogrješivo crkveno učiteljstvo. Predmet: sve bogoslovske struke. Napose ističemo, da smo u prvom redu radi donositi stvarne stručne članke, što nas zasijecaju u bogoslovsku literaturu istočnjaka ne bi li i mi prinijeli koji kamečak k sjedinjenju ili barem k oslabljavanju protivština, koje nas na žalost još i danas dijele od kršćanske naše i slavenske braće. Jednako smo vazda spremni naći prostora za domaću našu crkvenu povijest.«

Od ovoga časa do danas vodi »Bogosl. Smotru« profesorski zbog bogoslovske fakulteta.

S velikim zanosom i pouzdanjem pokrenuta »Bogosl. Smotra« uistinu je i u svojim daljnjim godištim opravdala i povjerenje svojih pokrovitelja i očekivanje svojih čitalaca. Nije zadaća ovih komemorativnih redaka da se kritičkom akribijom ogleda od I. do XXIV. njezinoga godišta. Ali ne će biti, mislim, ni odviše rečeno, ako se kaže: »Bogoslovska Smotra« nastojala je dati ponajbolje što je mogla. Dašto prema različitim prilikama financijskim, kao i prema različitim prilikama nesamo radnika u profesorskom zboru, već i svojih raspršenih suradnika. Sigurno je, da je »Bogosl. Smotra« pridonijela k osvjetljavanju nekih historijskih, filozofijskih, dogmatskih, crkveno-juridičkih, religijsko-etnoloških, biblijskih, moralnih, pastoralnih i liturgijskih problema. Pogotovu su bile poučne mnoge njene bilješke iz bogoslovske literature, dok su mnoge recenzije otvarale poglede u savremena pitanja bogoslovske, filozofske i etnološke znanosti. Nesamo studentima bogoslovske fakulteta, već i svećenstvu i mnogim svjetovnjacima bila je »Bogosl. Smotra« omiljela lektira, iz koje su crpali znanstveno obrazloženih pobuda da učvrste i obrane svoje katoličko vjervanje. Osokoljeni svojim prvim radovima u »Bogosl. Smotri« digli su se neki mladi pregaoci i do uglednoga imena. Dok su neki gotovi stručnjaci iznijeli u »Bogosl. Smotri« srž svojih studija, što su ih kasnije dublje obrađeno štampali u zasebnim knjigama. Jamačno je dakle »Bogosl. Smotra« nanizala i nekoliko kamečaka »k razvoju bogoslovske knjige« u Hrvatskoj. Ali je opet i profesorski zbor bogoslov. fakulteta mogao, kad je to bilo nužno, makar i s čednom

gestom, pokazati da se i u njegovom krilu gaji prava znanost po-
općeno priznatim metodama rada.

Istina je i to, da se za ovo 24 godine moglo uraditi i mnogo
više. Da je ova mala biblioteka od 24 sveska [pojedini sa oko 400-
stranica] mogla biti i svojim sadržajem punija. Ali ne valja smetnuti
s uma, da je Đakovo, Sarajevo, Mostar i Makarska imala i svojih
časopisa i vlastitih književnih izdanja, te mnogi od ovih radnika
nisu mogli surađivati i u »Bogosl. Smotri«. Dok su opet neki čla-
novi profesorskog zbora bili radi nestašice svećenstva po odre-
đenju Ordinarija postojano zaposleni i drugim zamašnim crkvenim
dužnostima. Tako nisu fizički dospijevali da svu svoju energiju
iskoriste isključivo u znanstvenom radu. Napokon ne valja zabo-
raviti da je g. 1914. počeo strahoviti svjetski rat, koji je zapleo u
svoje vrzino kolo, i za rata i poslije rata, i neke bogoslovske rad-
nike, dok je već svojom ratnom atmosferom i poratnom perturba-
cijom i psihozom bio rođeni neprijatelj mirnoga znanstvenoga rada.
Odjek na pr. francuskih i njemačkih protivština u književnosti
uopće, i u samoj teološkoj i filozofskoj, jamačno je nemalo djelovao
i na radnike u »Bogosl. Smotri«. Gotovo 10 godina nije »B. S.«
mogla da prima stručne revije i knjige iz inozemstva prema svojim
potrebama. O našim pak dobro znanim unutrašnjim trzavicama za
to doba i poslije — zališno je mrčiti i jedno slovo. Dugi rat i slom
bivše države skrhao je na poslijetku financijalno i noge »Bogosl.
Smotri«. Crkvene institucije morale su da predadu državi svoje
kapitale u ratne svrhe. »Bog Smotra« postajala je sve tanja. Pret-
platnici osiromašili s istih razloga do iznemoglosti. Po zakonu
ustrajnosti podržavala se »Bogosl. Smotra« još i g. 1918. Ali g. 1919.
moglo se odštampati samo još dva svešćića. Na to je »Bog. Smotra«
— zamrla... Godine 1920., 1921. i 1922. nije se pojavila. Ali već
19. X. 1922. radi se ozbiljno oko toga da se opet uspostavi.

III. Kao što se za dugih tmurnih i maglovitih mjeseci prirodno
rada nesavladiva čežnja za svijetlim suncem, tako su za ovo tri
godine uspavane »Bogoslovske Smotre« i bogoslovski radnici i
hrvatski kler i mnogi katolički svjetovnjaci postojano željeli i po-
ticali da se »Bog. Smotra« vrati u život. Trebalo je iznovice fun-
dirati financijalnu podlogu za njeno redovno izlaženje. Valjalo je
i opet skupljati rasute radnike. Iskusni prijatelji i dobri poznavalci
prošastih pokušaja iznijeli su iskonsku ideju profesora bogoslov-
skoga fakulteta, kako će jedino naučno teološko udru-
ženje biti postojan i siguran jamac nesamo za valjan sadržaj
»Bogoslovske Smotre«, već i za njenu financijalnu egzistenciju.
Odulji pripremni rad uspio je napokon te se 19. listopada 1922.
osnovala »Hrvatska Bogoslovska Akademija«. Brojni
i ugledni svećenici na čelu sa preuzvišenim gospodinom Nadbisku-
pom Dr. Antunom Bauer i Don Franom dr. Bulić vijećali su u
zboru bogoslovske fakulteta, kao pokretaču i srčiki budućega
naučnoga bogoslovskeg društva. Predloženi nacrt pravila novoga

društva prihvaćen je iza nekih izmjena i predložen na odobrenje Pokrajinskoj Upravi za Hrvatsku i Slavoniju. Izabran je privremeni Upravni Odbor »H. B. A.« sa predsjednikom Msgr. Don Franom Bulić. Kao članovi birani su uz profesore bogoslov. fakulteta i neki poznati bogoslovski radnici s drugih učilišta. Bila je želja izreći, da je H. B. A. centar za sve bogoslovne radnike, u širem znamenovanju riječi, diljem hrvatskih pokrajina. Uz veliko oduševljenje odmah je zaključeno da se u godini 1923. ima štampati XI. godišće »Bogoslovske Smotre« kao »Izdavanje Hrvatske Bogoslovske Akademije«. Privremeni Upravni Odbor izabrao je istoga dana i redakciju: Msgr. Dra Frana Bulić, Dr. F. Herman, Dr. J. Marić i Dr. Stj. Bakšić. U istoj sjednici prihvaćen je Prijedlog zaslužnoga pobornika za HBA Msgra Dra Svetozara Ritig, da i unaprijed kao i dosad cijeli profesorski zbor bogosl. fakulteta prema strukama ocjenjuje pridošle radnje za »Bogosl. Smotru«, da bi bile dostojne revije ove vrste.

Kako su 17. veljače 1923. bila Pravila H. B. A. definitivno odobrena (Unutarnji odio Pokrajinske Uprave Zagreb br. 6236. »Pravila« su štampana u XI. godištu Bogosl. Smotre g. 1923., str. 123), održana je 20. VIII. 1923. njena Prva Glavna Skupština. Tu je »Privremeni Upravni Odbor« iznajprije izabran definitivnim i proširen sa još više članova iz pokrajine. Zatim su ratificirane različne odluke bivšega »Privremenoga Odbora«, naročito gledom na »Bogoslovsku Smotru«, glasilo H. B. A. — Međutim je već od početka g. 1923. izlazila »Bogosl. Smotra«. Brojila je do konca 1923. 468 stranica, u mnogočem i strogo istraživačkog rada pored kritičkih pogleda u neka pitanja onoga vremena. Već zacrtani pravac ostao je isti. »Predgovor Uredništva iznosi ga u zbitim rečenicama. »O potrebi naše Smotre«, kaže, »ne treba ni govoriti, pogotovu danas, kad se u svim granama profanih znanosti zapaža tolika intenzivnost i razvitak. Uzme li se pak u obzir, da profane znanosti stavljaju u okvir svojih težnja često transcendentalna pitanja u kojima iznose i takove tvrdnje, koje zadiru u bit i smisao svega onoga, što se razumijeva pod pojmom kršćanstva, to se još više osjeća, kako je u tom Babelu ideja i aksijoma potrebna jedna bogoslovska stručna revija, koja će na znanstvenoj bazi utvrđivati s jedne strane neoborivu istinitost i veličinu kršćanstva, a s druge strane prikazivati, kako sve niti naučnoga i duševnoga rada logično vode k apsolutnom biću. Bogoslovska Smotra ... je danas glasnik svih bogoslova, koji se kupe u Hrvatskoj Bogoslovskoj Akademiji« ... »Bogoslovska Smotra će obrađivati pitanja iz svih grana teoretske

i praktične teologije ne isključivši dakako ni filozofije, koja je u tako uskoj i nužnoj vezi s obranom i eksplikacijom mnogih teoloških problema... nastojat će da pred vanjskim svijetom bude svijetlo ogledalo našeg naučnog rada uopće, a napose da bude izvorom, gdje će trudbenici stranog naučnog svijeta, naći u svome istraživanju sigurna vrela u onim teološkim i crkvenim pitanjima, koja su u vezi s historijom i crkvenim životom slavenskih naroda na balkanskom poluotoku... Zato primamo članke i prikaze u klasičnim i u velikim evropskim jezicima, zato saopćujemo resuméje i rezultate naših radova u idijomima pristupačnim naučnome svijetu. Bogoslovska Smotra će... u velike koristovati i svim onim idealnim nastojanjima, koje svećenik treba da promiče i vrši bilo kao kateheta, profesor i učitelj, bilo kao duhovni pastir širokih narodnih redova.»

Prema Pravilima »Hrv. Bogosl. Akademije« § 6 mora da se u »Odbor za upravu Akademije« bira jedna trećina odbornika i jedan član pretsjedništva iz profesorskoga zbora zagrebačkoga kat. bogosl. fakulteta. Po § 8 »Zadaća je Odbora, da upravlja Akademijom prema § 2.« Taj § 2 slovo a) glasi: H. B. A. će: »izdavati naučni časopis za bogoslovske i pomoćne struke«. Paragraf 8 nastavlja: »Odbor treba da se naročito brine oko naučnoga rada (rasuđivanje djela, redakcija i pravac) Akademije, njezinoga časopisa i svih društvenih pothvata.« Kako je profesorski zbor prema tomu u prvom redu odgovoran za »Bogoslovsku Smotru« i najprirodniji njezin redaktor, a kako je konstitutivna Prva Glavna Skupština »Odboru« predala dužnost da iz svoje sredine izabere društvene funkcionare i redaktore Bogosl. Smotre: zaključio je izabrani »Odbor« pod pretsjedanjem Msgra Don Frane Bulić još istoga dana (20. VIII. 1923.), da redakciju Bogosl. Smotre vodi od god. 1924. profesorski zbor zagreb. teološkog fakulteta. Odborska sjednica 20. XII. 1923. odredila je da od g. 1924. na naslovnom listu B. S. ima to biti i zalježeno: »Glasilo ili organ Hrvatske Bogoslovske Akademije«. Kao odgovorni urednik odabran je da potpisuje sveuč. prof. Dr. Stjepan Bakšić. Dne 24. VI. 1925. bira odborska sjednica uz Dra Stjepana Bakšić, još i sveuč. prof. Dra Andriju Živković odgovornim urednikom. Već naslovni list g. 1925. broj IV. kaže: »Za uredništvo odgovaraju: Dr. Stjepan Bakšić, Dr. Andrija Živković.« Tako je i danas. Ovim je odgovornim urednicima na čast što je »Bogosl. Smotra« održana na svojoj danas mogućoj visini. Treba napose istaći, da je o 1500. godišnjoj smrti sv. Augustina g. 1931. bio cijeli IV. svezak »Bogosl. Smotre« posvećen ovom velikom Crkvenom Učitelju dostojnim književnim prinosima.

U »Bogosl. Smotri« čitamo lijepih radnji naših bogoslov. i fizozof. stručnjaka iz svih hrvatskih krajeva. Suraduju i vrsni radnici iz zaslužnih naših redova: Isusovci, Franciskani, Dominikovci. Pored starijih već odlično poznatih učenjaka, zapažamo

gotovo u svakom godištu po kojega vrijednoga mladeg radnika. Ovi napreduju očigledno, javljaju se sve boljim radovima i postupno postaju sveučilišnim privatnim docentima. Tako se malo po malo brigom H.B.A. i pomoću »Bog. Smotre« sprema mladi naraštaj da u svoje vrijeme zamijeni prethodnike.

U g. 1926/7. radi se o ujedinjenju »Leonovoga društva« u Senju i »Staroslavenske Akademije« u Krku sa »Hrvatskom Bogoslovskom Akademijom«. U V. Glavnoj Skupštini H. B. A. 24. I. 1928. jest to ujedinjenje i provedeno. Radi organizacije rada osnovana su u H. B. A. i tri odsjeka: Opći Bogoslovski Odsjek, zasebni Filozofski Odsjek i zasebni Staroslovenski Odsjek za studij liturgijskih knjiga. Glavna Skupština 26. III. 1930. ustanovila je četvrti »Historijski Odsjek« za crkvenu historiju i povijest crkvene umjetnosti«, a u Odborskoj sjednici 16. VI. 1934. još i zasebni »Hagiografski Odbor«. Cilj ovih Odsjeka jest da se prikupe raštrkani hrvatski radnici raznovrsnih bogoslovskih struka oko središta u H. B. A., da pod upravom u ovom žarištu raspodijele svoj rad i sistematski da ga provode. U to kolo da se uhvate i mladi trudbenici, kako bi prema svojim sklonostima i predradnjama stručno metodički nastavili pravi naučni rad, svaki u svojoj struci. Bude li se našlo dovoljno stručnih suradnika i pretplatnika, osnovat će pojedini Odsjeci i vlastiti svoj makar povremeni časopis. Tako je doista g. 1931. izašla »Croatia Sacra«, Arkiv za crkvenu povijest Hrvatskoga Naroda. Do uključeno godinu 1935. deset svezaka. Ovim je zasebnim izdanjima nastalo u Bogosl. Smotri mnogo više mjesta za ostale bogoslovske struke. Ali je ona i dalje izlazila u dotadašnjem opsegu. Znači i opet, da ima u nas sposobnih radnika.

Dok se sve ovo može o »Bogoslov. Smotri« objektivno i s priznanjem konstatirati, valja istini za volju reći, dašto s jednako objektivnim žaljenjem, da je ekonomska podloga »Bogosl. Smotre« kao takove vazda prava Ahilova peta. Ona nikako ne može da postojano stoji na vlastitim nogama, da izdržava samu sebe, kamo li da i honorira svoje radnike.

IV. »Bogosl. Smotru« izdaje Hrvatska Bogosl. Akademija. Hvala mecenatima preuzvišenoj gospodi Dru Antunu Bauer i Dru Antunu Akšamović H. B. A. ima mali kapitalčić. Ali u glavnice toga kapitala ne smije se dirati po određenju visokih darovatelja. Jednako ni u manje glavnice što su ih dali ostali manji zakladatelji. Od toga se smiju iskorišćavati za sva izdanja H. B. A. samo kamate. Izdanja treba da sama pokriju svoje troškove njihovim utrškom i kamatama društvenoga kapitala i prinosima podupiratelja (koji plaćaju godišnjih 25 D). Znači da kapital H. B. A. ne raste već jedino (§ 4 Pravila) novim darovima novih: zakladatelja (koji uplate u jedamput ili u četiri godišnja obroka D 1000) i osnivača (koji plaćaju godišnje u pet godišnjih obroka po D 250.). Kapital ne smije da se dira, jer bi trajnim oduzimanjem za nekoliko godina naprosto nestao, a s njim i H. B. A. i »Bogosl.

Smotra«. Slobodno je da Uprava s odobrenjem Odbora u nuždi uzajmi od kapitala za redovno izdavanje B. S., ali to treba da se kapitalu vrati čim uđu pretplate. Trebalo bi dakle da B. S. živi od uplata svojih predbrojnika i da barem kako tako honorira svoje radnike. Zasebna djela u izdanju H. B. A. ostala su sva pasivna osim jednog jedinoga (Psihologija dra S. Zimmermanna). Nisu ni toliko rasprodana da bi potpuno pokrila troškove štampe. To i jest razlog što H. B. A. nije mogla, kraj najbolje volje, izdavati i neka druga djela, i vrlo vrijedna i korisna, jer bi u brzo sav kapital bio umrtven u nerasprodanim štampanim knjigama. — Napokon posljednjih godina je kapital H. B. A. od g. 1932. zamrznut u bivšoj najsigurnijoj banci na osnovi § 5 i 6 o zaštiti banaka. Nekoliko godina nije se moglo dići baš ništa. Istom u godini 1936. dopustilo se podizati mjesečno po D 1000. (Toliko stoji samo jedan svezak B. S.!). Kamate su spale na 2%. Sa propisanim odbicima — jednaki su nuli. Što više radi visokog 6% poreza na rente, kapital se smanjuje.

»Bogosl. Smotra« bila je i jest s financijskoga gledišta teška i postojana briga H. B. A. To dokazuju gotovo svi zapisnici »Odbora« i »Glavnih skupština«. Od prvoga početka. I danas. »H. B. A. ne nalazi dovoljno potpore i razumijevanja u velikom dijelu našega klera. To dokazuje i sporo začlanjivanje u H. B. A., to dokazuje sporo i nedostatno uplaćivanje »Bog. Smotre« i posebne naše edicije« — žalji se I. potpretsjednik već u II. Glavnoj Skupštini H. B. A. 23. X. 1924. Zaslužni tajnik onoga doba sveuč. prof. g. dr. Stj. Zimmermann, koji je i lično i proglasima, lecima, pismima i t. d. ulagao golem trud u svim pravcima da se okupe i uzgoje intelektualni radnici i bolje situirani svećenici oko H. B. A., govori u istoj Skupštini: »Akademijin je Odbor kroz ove dvije godine od njezinog osnutka nastojao svim silama, da Akademiji stvori čvrste uslove života, ne bi li tako uzmogla čim prije da realizira barem dio zamašnog rada, što je određen u točkama njezinih pravila. Čvrsta materijalna osnovica tako je za Akademiju nužna, da o njoj ovisi sve pregnuće oko podizanja i gajenja teološkog studija. Izdanje stručne revije, štampanje teološko-filozofskih djela, organizacija dobrih knjižnica, omogućivanje daljnjih teoloških studija u sposobnim mladićima (§ 1. i 2. Pravila — cilj H. B. A.) — konačno sve to zavisi o financ. društvenoj podlozi. No dok se je kroz ove dvije godine očito pokazalo, da je u redovima hrvatskoga svećenstva dosta marnih i sposobnih teološko-filozofskih radnika, sa žalošću treba konstatirati, da hrvatsko svećenstvo od velike česti nije Akademije pomoglo onoliko, koliko bi uistinu moglo i koliko bi bilo potrebno, da Akademija uzmogne potpunoma razviti svoje djelovanje.« Sve je to utvrdio g. tajnik statističkim podacima i izveo činjenicu: »S iskrenim negodovanjem treba konstatirati, da se je siromašniji kler (primjerice kapelani) većom ljubavi odazivao molbama Akademije i više razumijevao njezin rad od višeg i imuć-

nijeg klera.« Zato je razumljivo da se sav spomenuti cilj pravila § 1. i 2. H. B. A. nije mogao ni započeti »jer je sva briga upravnog odbora morala biti koncentrirana jedino na to, da ne zapne izlaženje »Bogoslov. Smotre«. — Jednaki je zaključak u istoj Skupštini i tadašnjeg vrijednog blagajnika sveuč. prof. g. dra. Stj. Bakšić, kad u svom opsežnom ekspoziju konstatira kako ima na »Bog. Smotri« duga skoro 30.000 D te apelira »da pretplatnici izvrše svoju dužnost i tako omogućće barem djelomični razvitak Akademijinog djelovanja«.

Vrijedno je pročitati cijeli tok ove Skupštine, jer je doista istinsko ogledalo i rada i nastojanja, i nehaja i neuspjeha kako za H. B. A. tako i za njenu »Bogosl. Smotru« [Isp. XII. godišće B. S. g. 1924. str. 506—512.]

Mirne se duše može reći da je slika i dojam, što ga čini ova Skupština, tipičan paradigma i za sve kasnije Skupštine i Odborske sjednice H. B. A. Svud ista jadanja, vazda isti refren: ima intelektualnih radnika, dalo bi se H. B. A. razviti i usavršiti, mogla bi Bogosl. Smotra biti i dotjeranija — ali u ovim našim prilikama treba biti sretan i da se — živi. Da se vidi kakove su naše zbiljske prilike, dostaje pribilježiti da pretplatnici »Bogoslovske Smotre« duguju koncem g. 1935. D 60.000. Bilo je pred tim znatno više. Hvala sveuč. prof. g. Dru Andriji Živkoviću, koji je od g. 1925. preuzeo i ekonomsko upravljanje B. S., mnogo veći i stari dugovi prilično su otplaćeni. G. Dr. A. Živković mnogo je pomogao svojim agilnim radom i zauzimanjem, što se »Bogosl. Smotra« uopće i održala za teške bankovne krize iza g. 1932. Iza g. 1935. do danas opet su dugovi na pretplatama porasli tako da u godini 1937. sežu i u blizinu od oko D 100.000. Očito je da ovakova progresija dugova prijeto i samoj egzistenciji »Bogoslov. Smotre«. A opet do toga ne smije da dođe. Ako ikad — danas nikako! Vjerujemo u svijest hrvatskoga klera i u savjest pojedinih dužnika, da nitko ne će na sebe preuzeti te odgovornosti teške pred Bogom, pred Crkvom i pred Hrvatskim Narodom...

*

U prvoj Glavnoj Skupštini H. B. A. 20. VIII. 1923. iznio je njen ugledni prvi predsjednik Msgr Don Frane Bulić i ove misli: »H. B. A. imade da pokaže svojim edicijama da je znanost, oduvijek miljenče hrvatskoga klera, i danas od toga klera uvelike cijenjena i gajena. Teološka je znanost opsežna. Sa područja spekulativnih filozofskih i bogoslovskih problema polazi ona na polje lingvistike, historije, arheologije, crkvene umjetnosti i na praktično tlo pastoracije, sociologije i t. d. Na svim ovim područjima treba da hrvatsko svećenstvo dokaže svoju tradicionalnu ljubav u traženju istine, u sticanju naobrazbe i težnju, da plodove svoga studija dade drugima. I u formi strogo znanstvenih istra-

živanja, i u lakšoj formi popularizacije naučnih rezultata šireći množtvu našega naroda. Zato Akademija treba da izdaje svoju znanstvenu reviju, treba da se brine za naučna predavanja, da pomaže uzgajanju budućih znanstvenika na stranim univerzama, da izdaje svoje edicije i brine se za popularizaciju teološke znanosti. Akademija treba da je čitavim svojim radom apologija naučne kvalifikacije i djelatnosti našega klera» (Zapisnik Glavne Skupštine dto 20. VIII. 1923.).

H. B. A. i njena znanstvena revija »Bogosl. Smotra« — učinila je što je mogla. Evo XIV godišta »Bogoslovske Smotre«, iza kako ju je preuzela H. B. Akademija. A što bi blagopokojni Msgr Don Frane rekao o drugom kompascicentu, koji je malo ne svojom efektivnom »djelatnosti« gotovo napustio Akademijinu reviju?

Gdje je »onaj oduševljeni odziv hrvatskoga dušobrižnoga klera, darežljivih prinosnika svote »za proširenje Kat. Lista iz g. 1910.,« klera koji se listom — uz neznatne iznimke — izjavio za Smotru?« Zamnio je, na žalost, odziv o kojemu piše blagopokojni pokretač »Bogoslov. Smotre« Dr. Josip Pazman u Predgovoru ove revije g. 1910.? ... »Defecerunt cisternae, et collectiones aquarum ... habitantibus Bethuliam« (Judit 7, 11).

Odmah iza osnutka hrvatskoga sveučilišta — doba iza Darvina, Marksa, Bakunina — vode razgovore o teološkoj reviji profesori Stadler, Kržan, Posilović i drugovi. Za krutoga materijalizma Vogta, Büchnera, Häckela i kod nas liberalizma svih vrsta (Šulek, Spevec, Trstenjak) poduzimlju Bauer, Bujanović, Belaj i drugovi odrješite rezolucije da se osnuje bogoslovski naučni časopis. Ali istom kad provaljena bujica zapadnoga modernizma, skupina svih suvremenih zabluda, počinje kod nas potkapati kršćanska načela i crkveni autoritet: javlja se doista »Bogoslovska Smotra« iza trideset godina, nakon što je jedna generacija o njoj snivala i razmišljala. Od onda (1910.) do zamalo, eto, opet jedne generacije, koja je tu reviju, uz kratki poratni prekid, izdržala pored svih ne lakih poteškoća. Nemoguće je da danas ugine. Ne radi se danas više o pojedinačnoj kojoj umstvenoj, vjerskoj ili moralnoj istini. Poriču se načela umovanja, niču udruženja bezbožaca, odbacuju nesamo kršćanski već i prirodni ljudski moral. Marksizam i neopaganizam klikuju u sav glas modernom Evropom. I kod nas, jer iza telegrafa, telefona, radija i televizije misao ne pozna prostora i vremena. Nietzscheovo izvratanje vrednota (Die Umwertung aller Werte) stupilo je na snagu. Spenglerova propast zapada (Der Untergang des Abendlandes) jest na vidiku. U dušama nebrojenih pojedinaca javlja se borba na smrt za i protiv kršćanskoga duha, agonija kršćanstva, o kojoj je s mnogo bola, i ako s mnogo netočnosti pisao veliki, nedavno katoličkim duhom smireno umrli, Unamuno.

Nije kršćanstvo u agoniji. U duhovnoj agoniji pogiba društvo-otpalo od kršćanstva. Društvo, u kome je danas kršćanstvo samo-neki i to vrlo neznačajni faktor kulture. Kulturnoj krizi suvremenoga društva nije uzrok to, što bi kršćanstvo bilo u sebi protivurječno, već to što je društvo napustilo, nesamo u praksi već i u teoriji, osnovne istine kršćanstva. A opet po krsnom listu nazivaju ga kršćanskim. Zato iznosi već Lav XIII. »kršćansku demokraciju« da se društvo iznovice prožme kršćanskim idejama. Zato Pio XI. u enciklici mira izlaže prave i duboke uzroke velikoga svjetskoga rata. Zato karakteriše suvremeno doba »sekularizmom« (zemaljštinom) i »laicizmom« (svjetovnjaštvom), koje je zaglibilo pogledom u zemaljski svijet i prezrelo i ruglu izvrglo kršćanske vidike u vječnost. Papa osniva i izdiže »Katoličku Akciju«, da se stvori svjetovnjački apostolat, kako bi se društvo duhovno preporodilo i opet vratilo kršćanstvu. »Mir Kristov u kraljevstvu Kristovu.«

Ne zaustavlja se duboki Papa samo kod svjetovnjaka, već on govori svim žarom i svećenstvu, koje treba da je po Gospodinoj riječi »sol zemlje i svijetlo svijeta«. Ono treba da pored punoga duhovnoga življenja i odličnoga primjera gaji i znanost, naročito filozofsku i bogoslovsku. U tom pravcu mora da se razvija svekoliko uzgajanje svećeničkoga podmlatka. U enciklici »Scientiarum Dominus« (1931.) određuje propise za filozofski i bogoslovski studij, proširuje godine studija, kako bi bogoslovi prisvojili sebi toliko temeljnoga znanja, te bi bili potpuno na visini svoga doba, podobni da svakomu dadu puni razlog katoličkoga vjerovanja i življenja. (Dr. A. Živković, Vrhbosna 1936. br. 12. crta o tome str. 275 sq. vrlo lijepe i praktične misli). Svećenik treba da je razvijene inteligencije i gorljivog srca. On treba da gleda na goleme poljane ljudskoga umovanja sa željom da uživa u studiju, u metodičkom radu i da sebi izradi umjeće, kako će točno i razgovjetno drobiti svojim slušateljima, što je sam duboko proučio i shvatio. Tada ga ne će potresti ni kakav napredak, niti će ga smesti bilo kakova poteškoća suvremenih struja. Svećenik mora da posegne i za težim naučnim filozofskim i bogoslovskim štivom. U izvorima i na izvorima bogoslovske znanosti, u širem značenju riječi, mora da traži i da nađe istinske i duboke odgovore na suvremene probleme. To će mu biti pravo, prikladno i doraslo oružje u današnjoj duhovnoj borbi sa svijetom. Policijske mjere su privremene. Pogrešna ideja, kolikogod fascinira u prvi kraj, suzbija se jedino s istinskom svijetlom misli. I doba gospodstva je prošlo. Mnogo više vrijedi čisti i časni karakter, čednost, bratsko objašnjenje i prava kršćanska ljubazna riječ. To osvaja srce protivnika. Ali da se i njegovo pogrešno mišljenje svrati u istinsku kršćansku ideologiju, treba tvrdih umnih razloga. Pored poznatih svjetskih autora i revija, komu je to moguće, mora da svećenik postojano prati i znanstveni rad naših trudbenika.

»Bogoslovska Smotra« želi da pode i unaprijed zacrtanim dvadeset i četiri godišnjim pravcem. Proučavati što iznose savremeni glasoviti muževi svijeta gledom na kršćansku ideologiju. Izbirati prave naučne rezultate, čistu istinu. Poređivanjem pokazivati, kako ta istina nije u protivnosti, već često i u punom skladu sa dobro shvaćenom od Boga objavljenom apsolutnom istinom. Tako su uvijek radili veliki crkveni Učitelji, pogotovu prvi bogoslovski sistemati: Sv. Augustin i Sv. Toma. Ovi su vodiči i našim bogoslovskim radnicima.

»Bogoslovska Smotra« hoće i nastoji da bude pravi znanstveni arsenal za idejnu borbu u hrvatskom našem društvu. Mlađi radnici se množe. Ufamo se u blagoslov Božji, da će ih biti sve više.

Zato se i tvrdo nadamo da će »Bogoslovsku Smotru« pratiti, preporučivati i podupirati nesamo sav hrvatski kler već i svi inteligentniji katolički svjetovnjaci.

»Bogoslovska Smotra« mora da ude i u svoju pedesetu godinu uz objektivnu konstataciju, da je i ona nešto pridonijela slavi Božjoj i duhovnoj obnovi katoličke svijesti Hrvatskoga Naroda.

